

CSUKÁS, A. *Právní řád Českobratrské církve evangelické v historických souvislostech.*

Jihlava: Mlýn, 2022, 343 s.

Nová publikace z pera JUDr. Adama Csukáse, Ph.D., seznamuje čtenáře se spleťtým historickým vývojem, ale i se současností a budoucností právního řádu Českobratrské církve evangelické. Těžko mohl zkoumané téma zpracovat někdo povolanější, jelikož autor je na jedné straně právním historikem, ale zároveň i právníkem v Ústřední církevní kanceláři ČCE. Recenzovaná kniha pak představuje vyvrcholení a završení autorovy dosavadní badatelské práce, s jejímiž výsledky se čtenáři mohou rovněž seznámit na stránkách Revue církevního práva i v autorově prvotině *Církevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* (Praha: Společnost pro církevní právo, 2016). I nynější publikace se, stejně jako díla předchozí, vyznačuje poctivou, důkladnou a důslednou prací s archivními prameny a osobitým a čtivým autorským stylem. Základem publikace je Csukásova disertační práce, kterou sepsal pod vedením doc. JUDr. ICLic. Zboje Horáka, Ph.D., LL.M., a pod názvem *Právní řád Českobratrské církve evangelické – dějiny a současnost* obhájil na konci září 2021 na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Publikace je kromě úvodu a závěru přehledně členěna do třech velkých částí ohraničených letopočty (1848–1922, 1922–1954, 1954–2020), které jsou dále členěny na kapitoly. Čtenáře by mohlo překvapit, že výše uvedené letopočty neodpovídají běžně uváděným historickým milníkům, které obvykle dělí jednotlivé etapy československých a českých právních dějin, avšak, jak uvádí sám autor, tyto obecné „přelomové roky“ nejsou z hlediska právních dějin ČCE natolik významné, a proto jsou za zlomová data vybrány roky, ve kterých v platnost vstoupila nová církevní zřízení. Titul by mohl naznačovat, že publikace bude stížena problémem, který trápí větší množství textů zabývajících se historickým vývojem některého z právních řádů, totiž že samotný výklad bude omezen na pouhou sumarizaci historických milníků a analýzu a komparaci jednotlivých právních ustanovení, v důsledku čehož bude publikace poněkud suchopárná a pro čtenáře těžko přístupná. S radostí konstatuji, že v daném případě je opak pravdou. Autor umně kombinuje výše nastíněnou analýzu přelomových právních dokumentů s drobnými příběhy, které doprovázely vznik těchto právních řádů, nebo které se odehrály v letech, kdy docházelo k realizaci jednotlivých ustanovení předmětných předpisů, v důsledku čehož před čtenářem vyvstává plastická mozaika lidských osudů a příběhů a měrou vrchovatou tak dochází k propojení metod mikrohistorie a makrohistorie. Zároveň je třeba ocenit Csukásův literární styl, který vhodně kombinuje akademický jazyk s některými beletristickými figurami a nabízí tak svěží text protknutý decentním verbálním humorem a místy i lehkou a vkusnou ironií.

První část publikace je ohraničena léty 1848 až 1922. Autor zde nejprve zkoumá složitou situaci v porevolučním období a soupeření mezi rakouskými centralistickými tendencemi a uherskou snahou o autonomii, které mělo vliv i na evangelíky žijící na území

Rakouského císařství. Detailně zkoumána je i osobnost a dílo Josepha Andrease Zimmermanna, který byl spolu s Jánem Mikulášem jedním z hlavních autorů církevního zřízení z roku 1861. Autor samozřejmě analyzuje tento stěžejní dokument a zároveň poutavě popisuje reakce česky mluvících protestantů na toto zřízení, jakož i nepřijatelné zásahy do něj provedené a vyhlášené v říšském zákoníku v roce 1866. Pozornost autora je pak logicky věnována i návrhu časlavského církevního zřízení, snahám o jeho přijetí a postojům jednotlivých zúčastněných, kteří se na projednávání návrhu podíleli. Tato pasáž pak kulminuje v pojednání o synodu z roku 1889, na kterém se střetli podporovatelé a odpůrci časlavského církevního zřízení a na kterém došlo ke schválení církevního zřízení ve znění návrhu vrchní církevní rady, které vstoupilo v platnost v roce 1892. V závěrečných kapitolách první části pak autor rozebírá turbulentní události I. světové války a poválečného uspořádání a věnuje se vzniku samostatné Českobratrské církve evangelické, ale i Německé evangelické církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a Augšburské evangelické církve ve východním Slezsku. Ve vztahu k církevnímu zřízení ČCE z roku 1922 je pak upozorňováno na zajímavý fakt, že navzdory snahám o určitou diskontinuitu s dřívějším vývojem a navzdory období, ve kterém toto zřízení vznikalo, navazovalo předmětné církevní zřízení přirozeně na předlitavské evangelické církevní zřízení a nebylo tak silně ovlivněno projevy revolučního nadšení.

V druhé části se autor věnuje období 1922–1954. V prvních kapitolách poutavě líčí fungování ČCE během období první republiky, včetně konkrétních příkladů sociální a osvětové činnosti, ale i snahy o uznání na územích Slovenska a Podkarpatské Rusi a o finanční zabezpečení ČCE. Autor samozřejmě neopomíná ani nové podněty a nástrahy, které přineslo období druhé republiky a hrůzy II. světové války a nacistické okupace, se kterými se Českobratrská církev evangelická musela rovněž vyrovnat. V následujících kapitolách autor reflektuje poválečné události, snahy o revizi církevního zřízení, činnost vyšetřovací komise zřízené při synodní radě zabývající se kolaborací s nacisty i snahy o začlenění sborů a věřících Německé evangelické církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do ČCE. Opomenuta nejsou ani složitá a napjatá jednání se slovenskou evangelickou církví. Postavení ČCE samozřejmě ovlivnil i další významný dějinný milník, puč z roku 1948, který zahájil dlouholeté období komunistické diktatury a útlaku církví. Pozornost je věnována i jednáním zabývajícím se otázkou ordinace žen a názorů na ni, které se uvnitř tehdejší ČCE objevovaly. V závěru druhé části jsou i podrobně analyzována jednání vedoucí k přijetí církevního zřízení schváleného v roce 1953 a platného od roku 1954, jakož i nepřátelské zásahy Státního úřadu pro věci církevní do jeho znění.

Závěrečná část práce se věnuje období od roku 1954 do roku 2020. V úvodních kapitolách je pozornost zákonitě věnována návrhům Pravidel křesťanského života, řádu o správě církve, jakož i návrhům řádu členství v církvi a řádu sborového života, které v době, kdy byly tvořeny, přitahovaly velkou pozornost a byly objektem mnoha vypjatých debat. Autor samozřejmě nenechává stranou ani ambiciózní snahy o vytvoření nového církevního zřízení, činnost komise, která byla jeho přípravou pověřena i útlak ze strany státní moci, která svobodné práci církve v mnoha ohledech bránila. Opomenuta není ani aktivita členů neformální skupiny Nová orientace a jejich následná persekuce. Poslední kapitoly publikace jsou věnovány období po roce 1989, kdy před ČCE stály nové výzvy spojené s opětovným získáním náboženské svobody a se změnou společenských poměrů. Pozornost je věnována dalším novelizacím církevního zřízení přijatým v tomto období, otázkám

spojeným s projektem zřízení církevního soudu ČCE, ale i dalším drobným epizodám, které se v životě ČCE v předmětném období odehrály. V samém závěru třetí části pak autor pojednává i o budoucnosti v podobě strategického plánu, který stanovuje plány a cíle ČCE, kterých má být dosaženo do roku 2030.

Všechny tři části knihy jsou doplněny schématy a tabulkami, které plní neocenitelnou funkci, jelikož čtenáři pomáhají přehledně sledovat změny, o kterých je v textu práce pojednáváno. Kniha představuje erudovanou a strhující sondu do fungování, činnosti a působení ČCE (a její předchůdkyně) v českých zemích od roku 1848, a jako takovou ji lze bez sebemenšího zaváhání doporučit všem zájemcům o danou problematiku.

Jan Beránek

doi: 10.14712/2464689X.2022.27